Løslatelse – sårbar overgang som krever tilstrekkelig koordinering og oppfølging

Ukom

MELLOM STRAFF OG HELSEHJELP – SAMHANDLING OM ALVORLIG PSYKISK SYKE I FENGSEL

Løslatelse – sårbar overgang som krever tilstrekkelig koordinering og oppfølging

Publisert 26. mai 2026 Sist oppdatert 26. mai 2026

ISBN 978-82-8465-045-6

Daniel ble løslatt en fredag med avtale med NAV om å hente nøkler til midlertidig bosted. Han ønsket ikke at helsetjenestene i fengselet skulle informere noen i hjemkommunen om oppfølgingen han hadde fått under soning.

Historien om Daniel viser at løslatelse er en særlig sårbar overgang for innsatte med alvorlig psykisk lidelse og lavt funksjonsnivå. For denne gruppen kan manglende koordinering mellom tjenestene føre til at helsehjelp og praktisk støtte ikke er på plass når soningen blir avsluttet. Utenfor fengsel har personen ikke lenger den samme strukturen og oppfølgingen som under soning.

I tillegg har forskningsmiljø pekt på at løslatelse kan innebære økt risiko for bruk av rusmidler med fare for overdose, og at det også er økt selvmordsfare (19, 68).

I Daniels tilfelle var det flere forhold knyttet til både ansvar, informasjonsdeling og tidspunkt for løslatelse som samlet sett kan ha påvirket hans mulighet for oppfølging etter endt soning.

Ansvar og koordinering

Både kriminalomsorgen og helsetjenestene beskriver at det kan være utfordrende å få etablert et hjelpeapparat i hjemkommunen når innsatte takker nei til bistand, eller når dato for løslatelse ikke er kjent for helsetjenestene. Det kan føre til korte frister for nødvendig planlegging. Spesielt ved løslatelse av alvorlig psykisk syke innsatte vil det være aktuelt å koble på et mottaksapparat på utsiden, eksempelvis pårørende, frivillige aktører og andre helsetjenester.

Kriminalomsorgen har ansvar for planlegging og dato for løslatelsen mens den innsatte soner dommen. I straffegjennomføringsloven (§41) står det at kriminalomsorgen skal «i nødvendig utstrekning» ta kontakt med andre offentlige myndigheter for å sikre løslatelsen best mulig, også for innsatte som soner kortere fengselsstraff» (48).

Dette ansvaret opphører idet den innsatte forlater fengselet. Dersom kriminalomsorgen ikke involverer eksempelvis helsetjenestene og hjemkommunen, kan det skape glippsoner for innsatte som har omfattende behov for helsehjelp, bolig, økonomi og koordinering av tjenester.

Glippsoner

Glippsoner handler om samordningsproblemer som kan oppstå mellom kriminalomsorgen, som har ansvar for å planlegge løslatelsen, og kommunene og forvaltningssamarbeidspartnerne, som er ansvarlig for videre oppfølging etter løslatelsen (14 ;69).

Helsetjenestene som er involvert under soningsoppholdet kan ha viktig informasjon som hjemkommunen bør kjenne til når det gjelder innsatte med alvorlig psykisk lidelse, begrenset egenomsorgsevne og sykdomsinnsikt.

I pasientjournalen står det at Daniel svarte et helsepersonell på spørsmål om hva han levde av før soning, at «*det er vel derfor jeg sitter her – jeg har ikke hatt noe å leve av og ingen fast plass å bo*».

Særlig for sårbare innsatte som ikke har en individuell plan eller koordinator, vil en ansvarsgruppe som blir etablert under soning kunne legge bedre til rette for økt samhandling og planlegging av løslatelse, og oppfølging etter løslatelse (70).

Eksempel fra et norsk fengsel. Foto: Kriminalomsorgen

Løslatelse er et risikopunkt særlig ved korte dommer

Daniel sonte en kort dom, og hadde ikke en fremtidsplan eller plan for løslatelsen.

Løslatelse etter korte dommer framheves av flere som spesielt utfordrende. Som vi har vist til, kartlegger både kriminalomsorgen og helsetjenesten innsatte når de kommer til soning. For innsatte med alvorlig psykisk lidelse kan et kort soningsopphold gi begrenset tid til plan- og kartleggingsarbeid. Som i Daniels tilfelle kan innsatte bli løslatt direkte fra høysikkerhetsfengsel, uten mulighet for progresjon gjennom overføring til fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig. Dette kan også gi lite rom for gradvis tilpasning og koordinering mellom helse- og velferdstjenester.

Når løslatelse skjer på en fredag kan det føre til at innsatte må vente gjennom helgen før de kan få tilgang til eksempelvis kommunalt støtteapparat, helsetjenester og NAV. For personer med lavt funksjonsnivå og behov for tett oppfølging innebærer løslatelse rett for helg en særlig risiko.

Tilbakeføringsarbeid har hatt nasjonal oppmerksomhet i flere omganger, i politiske mål og strategier helt tilbake i Stortingsmelding 37 (2007–2008) *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*, og senere i Stortingsmelding 31 (2024–2025) *Straff som virker – straffegjennomføring for et tryggere Norge*. Undersøkelsen vister at det kan være krevende å lykkes med tilbakeføringsarbeid av sårbare innsatte med sammensatte og komplekse hjelpebehov, spesielt når ingen av de tre tjenestene har et helhetlig ansvar (71, 72).

Statens undersøkelseskommisjon
for helse-og omsorgstjenesten

Postboks 225 Skøyen
0213 Oslo
E-post: post@ukom.no
Org nr: 921018924